U-I-391/96
11.6.1998

O D L O Č B A

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem na pobudo Taborniškega odreda Severni šotori iz Maribora, na seji dne 11. junija 1998

o d l o č i l o :

1. V drugem odstavku 5. člena Zakona o društvih (Uradni list RS, št. 60/95) določba o načinu včlanjevanja mladoletnikov do dopolnjenega 15. leta starosti ni v skladu z Ustavo - besede "ki ga tudi zastopa v organih društva", pa se razveljavijo.

Zakonodajalec mora ugotovljeno neskladnost z Ustavo odpraviti v enem letu po objavi te odločbe.

2. V 8. členu istega zakona se razveljavi del besedila, ki se glasi: "Društvo lahko ustanovi najmanj deset polnoletnih državljanov Republike Slovenije, ki".

3. Člen 10 istega zakona se razveljavi.

O b r a z l o ž i t e v

A.

1. Pobudnik je dne 23.12.1996 vložil pobudo za oceno ustavnosti določb 5. in 10. člena Zakona o društvih (Uradni list RS, št. 60/95 - v nadaljevanju: ZD). V drugem odstavku 5. člena ZD je urejen primer, ko se v društvo včlani mladoletnik do dopolnjenega petnajstega leta starosti. V tem primeru pristopno izjavo podpiše njegov zakoniti zastopnik, ki ga v organih društva tudi zastopa. Pobudnik trdi, da je v Sloveniji mnogo društev, v katerih so člani otroci od 1. do 8. razreda osnovne šole. Meni, da je izpodbijana določba nesmotrna, ker zakonitih zastopnikov mladoletnih članov društva ni mogoče prisiliti, da bi sodelovali na organih društva in pri drugih aktivnostih, če sami niso njihovi člani. Določba 10. člena tega zakona pa določa, da v primeru, ko je v društvo včlanjenih do 15 članov, opravljajo vsi člani naloge organov društva in izmed sebe izvolijo zastopnika društva. Pobudnik meni, da izpodbijana zakonska določba po nepotrebnem omejuje oblikovanje organov društva. Svojo trditev pobudnik utemeljuje s primerjavo s prejšnjim zakonom o društvih, ki takšne določbe ni imel. Pobudnik opozarja tudi na tuje pravne ureditve, po katerih lahko že tri osebe ustanovijo društvo. Glede vseh izpodbijanih določb ZD pa pobudnik trdi, da so nedemokratične in slabše od rešitev v prejšnjem zakonu in da kot takšne ne morejo vzdržati kritike v razmerju do mednarodnih norm.

2. Sekretariat za zakonodajo in pravne zadeve pri Državnem zboru Republike Slovenije (v nadaljevanju: Sekretariat) v svojem odgovoru na pobudo meni, da pri izpodbijanih določbah ZD ne gre za omejevanje ustavne pravice in svobode združevanja, temveč le za določitev načina uresničevanja te ustavne pravice. To še posebej, ker gre pri ustanavljanju društev za doseganje trajnejših oblik združevanja za določen namen. Izpodbijane določbe naj bi bile pomembne tudi zaradi uresničevanja drugih ustavnih določb, še posebej tistih glede pravic in dolžnosti staršev (prvi odstavek 54. člena Ustave) in pravic otrok (56. člen Ustave), meni sekretariat. Ob tem sekretariat navaja še določbe o odgovornosti staršev za škodo, ki jo povzroči otrok. Za tako škodo odgovarjajo starši do otrokovega 7. leta starosti ne glede na

krivdo. Po navedeni starosti pa starši odgovarjajo tudi, če ne morejo dokazati, da je škoda nastala brez njihove krivde, kot je to opredeljeno v 165. členu Zakona o obligacijskih razmerjih (Uradni list SFRJ, št. 29/78, 39/85 in 57/89 - v nadaljevanju ZOR). Po določbi prvega odstavka 201. člena Kazenskega zakonika Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 63/94 in 70/94) se roditelj ali druga oseba kaznuje, če zanemarja mladoletno osebo, za katero mora skrbeti, tako da hudo krši svoje dolžnosti skrbi in vzgoje.

3. Sekretariat v svojem odgovoru navaja, da se je Državni zbor pri določitvi števila polnoletnih državljanov, ki lahko ustanovijo društvo, odločil za tretjo različico predloga ZD (sedanji 8. člen). Menil je, da navedeno število polnoletnih državljanov bolj ustreza namenu ustanavljanja društva kot trajnejše oblike organiziranega delovanja državljanov kakor pa drugi dve v tem zakonskem predlogu vsebovani varianti. Ti sta predvidevali le tri oziroma pet polnoletnih državljanov kot ustanoviteljev društva.

4. Sekretariat meni glede izpodbijane določbe 10. člena ZD, po kateri, če je v društvu včlanjenih do vključno 15 članov, vsi člani opravljajo naloge organov društva in izmed sebe volijo zastopnika društva, da njen namen ni krnitev avtonomije društva, temveč olajšanje njihovega dela za primer, če članstvo ne dosega vsaj petnajst oseb. Pri tem se sekretariat sklicuje na mnenje Vlade št. 730-02/97-33 (D2) z dne 29.5.1997. V njem Vlada med drugim zagotavlja, da upravne enote v skladu z ustavno določbo o pravici do svobode združevanja izpodbijane določbe ZD ne štejejo za obligatorno in dopuščajo društvom z manjšim številom članov, da v temeljnem aktu društva opredelijo organe, njihovo delovno področje in medsebojna razmerja. Zato sekretariat glede vseh izpodbijanih in v obravnavo vključenih določb ZD meni, da niso v neskladju z Ustavo.

B. - I.

5. Ustavno sodišče je na seji dne 13. marca 1997 pobudo sprejelo. Na podlagi določbe 30. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 - v nadaljevanju ZUstS) je sklenilo, da bo po načelu koneksitete začelo postopek tudi za oceno ustavnosti določbe 8. člena ZD, po katerem lahko ustanovi društvo najmanj deset polnoletnih državljanov Republike Slovenije.

B. - II.

6. Določba drugega odstavka 5. člena ZD se glasi: "Če se v društvo včlani mladoletnik do dopolnjenega 15. leta, podpiše pristopno izjavo njegov zakoniti zastopnik, ki ga tudi zastopa v organih društva."

7. Tu se najprej zastavlja vprašanje, ali izpodbijana določba ZD sploh pomeni poseg v pravico do svobodnega združevanja z drugimi, ki jo drugi odstavek 42. člena Ustave daje "vsakomur", ali pa gre samo za določitev načina uresničevanja te pravice, kakor meni Sekretariat. Že zakon sam očitno izhaja iz predpostavke, da se v društvo včlanjuje mladoletnik po svoji lastni, prostovoljni odločitvi, kar izhaja tudi iz določbe 1. člena o društvu kot prostovoljnem združenju fizičnih oseb, in da mladoletnikov zakoniti zastopnik le podpiše pristopno izjavo. Tudi mladoletniku do 15. leta starosti torej zakon priznava sposobnost biti član društva, le da včlanitev v bistvu veže na soglasje zakonitega zastopnika, praviloma torej staršev. Mladoletnikova pravica do včlanitve je torej na opisani način omejena - gre torej za poseg v pravico in je treba presoditi njegovo ustavno dopustnost.

8. To, da zakon tudi mladoletniku do 15. leta priznava sposobnost biti član društva, bi bilo na prvi pogled lahko sicer v neskladju s tem, da je v zasebnopravnih razmerjih mladoletniku šele s 15. letom priznana omejena poslovna sposobnost. Toda prav v skladu s to omejitvijo Zakon o društvih za podpis pristopne izjave pooblašča mladoletnikovega zakonitega zastopnika, ki torej v imenu poslovno še nesposobnega mladoletnika na obličen način izrazi njegovo voljo postati

član društva. Drugače kot pri tovrstnem zastopanju takega mladoletnika na primer v njegovih premoženjskopravnih razmerjih, kjer zakoniti zastopnik ne le izrazi, ampak tudi po vsebini praviloma sam oblikuje to voljo namesto mladoletnika, je pri včlanjevanju v društva, torej pri uresničevanju ustavne pravice do združevanja, treba izhajati iz določbe prvega odstavka 56. člena Ustave, po kateri "človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo". Ustava torej sposobnosti otrok za "uživanje" ustavnih pravic ne veže generalno (glede vseh ustavnih pravic) na starostne meje, ki so glede tega postavljene bodisi že s samo Ustavo (glede volilne pravice) bodisi tradicionalno z zakonodajo glede lastninske in drugih premoženjskih pravic (katerih nosilec je lahko tudi otrok, vendar pa za razpolaganje z njimi pridobi polno poslovno sposobnost praviloma šele z dopolnjenim 18. letom, omejeno poslovno sposobnost pa s 15. letom). Zakonodajalec mora torej pri vsaki posamezni ustavni pravici, ko določa morebitne omejitve ali način uresničevanja te ustavne pravice, posebej presoditi, kdaj in kako lahko posamezno ustavno pravico uživajo tudi otroci oziroma mladoletniki. V Zakonu o društvih tako npr. spodnje starostne meje za včlanitev v društvo ni določil (s čimer je to - v skladu s svobodo združevanja in društveno avtonomijo - prepuščeno društvenim pravilom), določil pa je starostno mejo za samostojno včlanitev v društvo brez soglasja staršev.

9. Razlika med sposobnostjo biti član društva in sposobnostjo, postati član društva zgolj z lastno odločitvijo - oziroma širše: med sposobnostjo biti nosilec ustavne pravice in sposobnostjo, da to pravico uresničuješ sam s svojimi lastnimi dejanji - je podobna razliki v civilnem pravu med pravno in poslovno sposobnostjo, ni pa ji enaka. Nemška ustavnopravna teorija opozarja, da glede ustavnih pravic tudi pri njih to vprašanje ni izrecno ustavnopravno urejeno in da zato odgovor na to vprašanje ne more biti enak za vse ustavne pravice.1

10. Pri urejanju vprašanja, kdaj in kako lahko posamezno ustavno pravico uživajo tudi otroci oziroma mladoletniki ("v skladu s svojo starostjo in zrelostjo"), mora zakonodajalec seveda upoštevati tudi ustavno pravico in dolžnost staršev "vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke" (prvi odstavek 54. člena Ustave). Pri tehtanju med tema dvema ustavnima pravicama oziroma pri presoji, ali je izpodbijani zakonski poseg v eno od njiju v skladu z načelom sorazmernosti, pa je treba upoštevati tudi Konvencijo o otrokovih pravicah (Uradni list SFRJ, št. 15/90 - v nadaljevanju: Konvencija). Konvencija v 15. členu določa, da pri uveljavljanju otrokovih pravic glede svobodnega združevanja ni omejitev, razen tistih, ki jih določa zakon in ki so v demokratični družbi nujne za zavarovanje državne varnosti, javnega reda, zdravja ali morale ali pa temeljnih pravic in svoboščin drugih - v našem primeru torej pravic staršev v razmerju do otrok. Poseg v to otrokovo pravico je torej ustavno dopusten le, kolikor je to nujno zaradi varstva druge ustavne pravice, pravice staršev do vzgoje otrok, torej pravice, ki pa je staršem dana ne toliko v njihovem lastnem interesu kot v interesu otrok samih.

11. To seveda ne pomeni, da v nekem konkretnem primeru ne bi moglo priti tudi do tega, da bi starši to svojo pravico uporabili v nasprotju z otrokovimi interesi (da bi mu npr. vključevanje v društva preprečevali, čeprav bi bilo prav to za otrokov razvoj koristno in potrebno, ali da bi ga proti njegovi volji in v neskladju z njegovimi resničnimi interesi vključevali v društva po njihovem lastnem izboru in željah). Za take primere pravni red omogoča uporabo ustreznih pravnih sredstev (da se otroku v takem konfliktu interesov postavi poseben zastopnik samo za določene zadeve, da se v najhujših primerih roditeljska pravica staršem celo odvzame itd.). Zakonodajalec je zato pri sprejemanju Zakona o društvih lahko računal z običajno oziroma povprečno situacijo, ko starši pri odločanju o otrokovem vključevanju v razna društva ravnajo v skladu z otrokovimi interesi in ne v nasprotju z njimi. Glede na zgoraj citirane določbe Konvencije je bilo torej treba presoditi, ali je, računajoč pri tem na povprečne, v takih razmerjih v življenju najpogosteje nastajajoče situacije, za uresničevanje pravice staršev do vzgoje otrok nujno otrokovo pravico do vključevanja v društva omejiti - in če je ta omejitev nujna, ali jo je nujno omejiti prav na način, določen v izpodbijani zakonski določbi, ali pa bi bilo možno pravice staršev (in s tem otrokov dolgoročni interes) ustrezno zagotoviti tudi z blažjim posegom v otrokovo pravico do združevanja, ki je po 15. členu Konvencije načeloma neomejena.

12. Da je neka omejitev otrokove pravice do združevanja (do včlanjevanja v društva) z vlogo staršev nujna, je po presoji Ustavnega sodišča nesporno. Tu ne gre samo in predvsem za denarne obveznosti, ki izhajajo iz članstva in delovanja v društvu (članarina, nabava glasbil ali športne opreme ipd.), čeprav je že samo iz tega razloga ustrezna vloga staršev pri včlanjevanju otroka v društva nujna, ampak je to nujno predvsem iz vzgojnih razlogov. Otrokove obšolske ali izvenšolske, torej prav različne društvene aktivnosti so nedvomno tudi zelo pomembno vzgojno sredstvo. Ustavna pravica in dolžnost staršev zagotoviti svojim otrokom ustrezno vzgojo se torej nedvomno razteza tudi na to področje vzgoje, ne samo npr. na izbiro šole ali verske in moralne vzgoje.2

13. Iz ugotovitve, da je otrokovo svobodo združevanja nujno potrebno omejiti z ustrezno vlogo staršev, ki naj jim omogoči izvrševanje njihove ustavne pravice in dolžnosti zagotoviti otrokom ustrezno vzgojo, pa še ne sledi, da je omejitev, ki je v ta namen predpisana v izpodbijani zakonski določbi, skladna z načelom sorazmernosti. Predpisani način včlanitve otroka, ko (namesto njega) "podpiše pristopno izjavo njegov zakoniti zastopnik", namreč ne upošteva v zadostni meri tega, da mora (glede na svojo lastno ustavno in konvencijsko pravico do združevanja) voljo po včlanitvi najprej izraziti (ali vsaj: izraziti tudi) otrok sam, s čimer bi se vsaj do neke mere preprečevalo vključevanje otrok v društva proti njihovi volji, šele nato (ali ob tem) pa naj bi z včlanitvijo na primeren način izrazil svoje soglasje tudi otrokov zakoniti zastopnik. Zakon torej lahko veljavno včlanitev veže na soglasje otrokovega zakonitega zastopnika, izraženo v primerni obliki (ob sami včlanitvi, npr. v obliki sopodpisa, morda tudi s kasnejšim soglasjem in podobno) - izpodbijano zakonsko določbo pa je Ustavno sodišče ocenilo za prekomeren poseg v otrokovo ustavno in konvencijsko zagotovljeno svobodo združevanja. To seveda ne pomeni, da posamezno društvo s svojimi društvenimi pravili ne bi smelo samo zahtevati prav takega načina včlanjevanja otrok, kot ga sedaj za vsa društva zahteva zakon - npr. glasbeno ali športno društvo, kjer se starši ob "vpisu" otroka zavežejo tudi k večjim denarnim prispevkom, k nabavi opreme in podobno. Na drugi strani pa bi zakon moral biti toliko elastičen, da bi zlasti pri šolskih in izrazito mladinskih društvih omogočal staršem dajanje soglasja tudi na manj formalen način, morda bi lahko zadoščalo že obvestilo šole ali društva staršem, da se je njihov otrok včlanil v društvo, s pravico staršev, da temu ugovarjajo in vpis razveljavijo. So tudi starši, ki se za obšolsko dejavnost svojih otrok relativno malo zanimajo, in pretiran formalizem pri iskanju njihovega soglasja bi takim otrokom - v nasprotju z interesi njihove vzgoje in razvoja - lahko celo onemogočil svobodno razvijanje društvene dejavnosti.

14. Določbe drugega odstavka 5. člena ZD, ki se nanaša na način včlanitve otroka v društvo (tako da pristopno izjavo podpiše njegov zakoniti zastopnik), Ustavno sodišče ni razveljavilo, ker bi razveljavitev pomenila, da do nove zakonske ureditve včlanjevanje otrok v kakršnakoli društva sploh ni omejeno z nikakršnimi pravicami staršev, kar pa bi pomenilo hujši in ustavno bolj nesprejemljiv poseg v ustavne pravice staršev kot sedanji, z Ustavo neskladni način včlanjevanja otrok. Zato je za ta del drugega odstavka 5. člena ZD le ugotovilo njegovo neskladnost z Ustavo in naložilo zakonodajalcu odpravo te neustavnosti.

15. Drugače kot vprašanje včlanitve v društvo, kjer je zaradi zagotovitve potrebnega vpliva staršev na vzgojo otrok staršem treba omogočiti, da lahko otrokom tudi preprečijo včlanjevanje v društva, kadar to po njihovi presoji ne bi bilo v interesu otroka, pa je treba presojati vprašanje ustavne dopustnosti drugega dela izpodbijane določbe drugega odstavka 5. člena ZD, torej določbe, po kateri zakoniti zastopnik (praviloma eden od staršev) otroka "tudi zastopa v organih društva". Ta zakonska določba pomeni po eni strani poseg v mladoletnikovo svobodo združevanja (ta namreč seveda obsega ne le pravico včlaniti se v društvo, ampak zlasti pravico potem v njem delovati v skladu z društvenimi pravili), hkrati pa tudi v pravico društva samega, da v okviru tako razumljene svobode združevanja samostojno in svobodno, brez državnega vmešavanja oziroma zakonske prisile, ureja svoja notranja razmerja: ali bodo organe sploh imeli ali ne, kakšni ti morebitni organi bodo, ali so lahko v njih tudi mladoletni člani oziroma s kakšnimi pravicami itd. Da je glede teh in drugih vprašanj položaj

mladoletnikov do 15. leta starosti tudi po mnenju zakonodajalca lahko drugače urejen, je razvidno tudi iz tretjega (neizpodbijanega) odstavka 5. člena ZD, ki se glasi: "Posebne pravice in dolžnosti članov iz prejšnjega odstavka ureja temeljni akt društva."

16. Gornji poseg že kot poseg v mladoletnikovo svobodo združevanja ustavno ni dopusten, ker ni nujno potreben zaradi varstva drugih ustavnih pravic. Če so starši soglašali z včlanitvijo otroka v društvo, so imeli pravico in dolžnost seznaniti se tudi z društvenimi pravili oziroma vsaj z načinom društvenega delovanja. Če društvo svojo vzgojno vlogo opravlja tudi na ta način, da tudi mladoletne člane na primeren način vključuje v društvene organe in v društveno odločanje, so starši z vključitvijo otroka v tako društvo implicitno dali soglasje tudi k temu. Izpodbijana ureditev, po kateri bi otroke starši morali zastopati v organih društva, je pravno tudi dokaj nejasna: ali je s tem mišljeno, da bi jih morali zastopati že pri volitvah teh organov - ali šele, če bi bil otrok (kot član) izvoljen v društvene organe. Razveljavitev omenjene določbe kot protiustavne pa seveda ne pomeni, da društvo ne bi smelo, če tako določajo njegova lastna pravila, v svoje delovanje in v svoje organe na ustrezen način vključevati tudi staršev mladoletnih članov ali da ne bi smelo mladoletnih članov omejevati pri odločanju o razpolaganju z društvenimi sredstvi, pri odločanju o prevzemanju obveznosti društva nasproti tretjim itd.

B. - III.

17. Člen 8 ZD, glede katerega je Ustavno sodišče na podlagi 30. člena ZUstS sklenilo, da ga vključi v presojo ustavnosti, določa, da društvo lahko ustanovi najmanj deset polnoletnih državljanov Republike Slovenije, ki na ustanovnem zboru sprejmejo sklep o ustanovitvi in temeljni akt društva. Prvi del izpodbijane določbe je v neskladju z drugim odstavkom 42. člena Ustave, ki se glasi: "Vsakdo ima pravico, da se svobodno združuje z drugimi". Ustavno sodišče je zato prvi del izpodbijane določbe, ki določa najmanj deset polnoletnih oseb kot ustanovitelje društva, razveljavilo.

Preostali del določbe ("Na ustanovnem občnem zboru sprejmejo sklep o ustanovitvi in temeljni akt društva.") ni bil izpodbijan in ga je po razveljavitvi prvega dela določbe treba razumeti tako, da na ustanovnem občnem zboru navedene akte sprejmejo ustanovitelji, katerih minimalno število ni več predpisano.

18. Zakonska določba, da lahko društvo ustanovi šele deset polnoletnih državljanov, pomeni poseg v ustavno pravico vsakogar, da se svobodno združuje z drugimi, in bi bila torej ustavno dopustna le v primeru, če bi bila taka omejitev te pravice nujna bodisi iz razlogov, ki jih navaja tretji odstavek 42. člena Ustave (varnost države, javna varnost ali varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni), kar tu očitno ne pride v poštev, bodisi iz razloga, ki ga navaja tretji odstavek 15. člena Ustave (da so človekove pravice in temeljne svoboščine omejene s pravicami drugih), torej takrat, kadar je po načelu sorazmernosti omejitev ene pravice nujna zaradi sorazmernega varstva druge. Ni mogoče vnaprej izključiti možnosti, da bi ta razlog lahko kdaj prišel v poštev kot ustavno dopusten razlog za določitev najmanjšega možnega števila ustanoviteljev društva pri zakonodaji, ki bi urejala ustanavljanje kakšne posebne vrste društev - kot splošen razlog za omejevanje možnosti ustanavljanja katerihkoli društev pa to ni ustavno dopusten razlog.

19. Edina splošna omejitev je tu lahko le tista, ki izhaja že "iz narave stvari". Po naravi stvari združevanje s samim seboj (že pojmovno) ni možno - dva ali trije se pa že lahko združujejo. Na podobnem stališču stoji nemška ustavnopravna teorija. Tako npr.

Kommentar zum Bonner Grundgesetz (k členu 9, prip. 29) pravi: "Določanje najmanjšega števila članov ni potrebno ... Že tri osebe (prim. par. 73 BGB), morda celo dve, lahko torej ustanovijo društvo. Predpisi o minimalnem številu članov 'vpisanega društva' (op.: registriranega - praviloma 7 članov) s tem niso prizadeti." V že omenjenem zborniku Handbuch

des Staatsrechts pa je glede tega rečeno naslednje: "Za najmanjše število članov lahko velja klasično pravilo 'tres faciunt collegium' (prim. tudi par. 73 BGB), pri čemer pa pravo o društvih in gospodarskih družbah v okviru ustavnopravno dopustnega urejanja vrst društev in družb lahko to število bodisi poviša (prim. par. 56 BGB) bodisi, kot pri gospodarskih družbah po BGB, zniža."3

20. Primerjava izpodbijane določbe z Zakonom o zadrugah (Uradni list RS št. 13/92) pokaže, da je v 4. členu slednjega določeno, da zadrugo lahko ustanovijo najmanj trije ustanovitelji, ki so lahko fizične oziroma pravne osebe. Nemška pravna ureditev, ki sicer pozna neregistrirana in registrirana (vpisana) društva, za slednja določa število potrebnih članov, da se društvo lahko registrira. Tako je v par. 56 BGB določeno, da vpis sledi potem, ko število članov obsega najmanj sedem. V skladu s par. 73 pa pride do odvzema pravne sposobnosti društva potem, ko se njegovo članstvo zmanjša pod tri.

B. - IV.

21. Izpodbijani 10. člen ZD določa, da v primeru, če je v društvo včlanjenih do vključno 15 članov, vsi člani opravljajo naloge organov društva in izmed sebe izvolijo zastopnika društva.

Izpodbijana določna ZD je v neskladju s pravico do svobodnega združevanja po drugem odstavku 42. člena Ustave, ker ta pravica ne obsega samo pravice do ustanovitve društva, ampak seveda tudi pravico, da člani društva njegovo notranjo ureditev in njegovo dejavnost povsem samostojno in svobodno urejajo. Zakonske omejitve te pravice so dopustne le v primerih in pod pogoji, ki so bili navedeni že zgoraj pod točko 18. in ki za izpodbijano omejitev v 10. členu ZD očitno niso podani.

C.

22. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 21., 43., 45. in 48. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Lovro Šturm ter sodnici in sodniki dr. Miroslava Geč - Korošec, dr. Peter Jambrek, dr. Tone Jerovšek, mag. Matevž Krivic, Franc Testen, dr. Dragica Wedam - Lukić in dr. Boštjan M. Zupančič. Odločbo je sprejelo soglasno.

P r e d s e d n i k
dr. Lovro Šturm

Opombe:
1Sposobnost biti nosilec ustavnih pravic nemška teorija označuje z izrazom Grundrechtsfahigkeit, ono drugo sposobnost pa z izrazom Grundrechtsmundigkeit.
V članku D. Merten: Vereinsfreiheit (v zborniku Isensee/Kirchhof: Handbuch des Staatsrechts, Band VI, Muller, Heidelberg 1989, str. 788) je o tem npr. rečeno takole:"Če upoštevamo tako individualne na eni kot tudi družbene interese na drugi strani je pri tem razlika, ali mladoletnik publicira v šolskem časopisu ali odloča o svojem verskem pouku ali pa hoče opravljati neki poklic. Tako lahko pri temeljnih pravicah na duhovnem ali verskem področju Grundrechtsmundigkeit nastopi prej kot pri gospodarski dejavnosti."4 Konkretno glede vključitve v društvo je v istem članku zastopano celo bolj "liberalno" stališče od naše zakonske ureditve, namreč stališče, da se lahko mladoletnik civilnopravno učinkovito celo sam vključi v tako društvo, kjer lahko članarino in druge članske obveznosti sam poravnava (npr. iz žepnine) - čeprav se priznava, da bi pa to hkrati pomenilo omejitev (prav tako ustavne) pravice staršev do vzgoje otrok.
2Prim. npr. iz domače literature: - Mateja Končina: Osebnostne pravice in pravice otroka (magistrska naloga), Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, 1992, str. 44-45; - Mag. Mateja

Končina Peternel: Država, družina in otrok, Zbornik znanstvenih razprav, Ljubljana 1994, str. 5-6 in 11; - Barbara Novak: Zastopanje otroka v šoli, Pravnik, Ljubljana 1998, št. 1-3, str. 110.
3D. Merten: Vereinsfreiheit - v zborniku Isensee/Kirchhof: Handbuch des Staatsrechts, Band VI, Muller, Heidelberg 1989, str. 789.
4D. Merten: Vereinsfreiheit - v zborniku Isensee/Kirchhof: Handbuch des Staatsrechts, Band VI, Muller, Heidelberg 1989, str. 788.